

Percepcija njemačkih posuđenica u gradu Križevcima i kalničkom Prigorju

KRUNOSLAV PUŠKAR

Mali Potočec 32,
HR-48260 Križevci
krunoslav.puskar@gmail.com

Stručni članak
Professional paper

Primljeno/Recieved: 02. 11. 2009.
Prihvaćeno/ Accepted: 20. 11. 2009.

Rad na temelju istraživanja obrađuje percepciju njemačkih posuđenica u gradu Križevcima i kalničkom Prigorju. U uvodu autor govori o posuđenicama, dodirnom jezikoslovlju te vlastitom, ekolingvističkom pogledu na germanizme, koje smatra nedovoljno istraženom temom na križevačkom području, dok u nastavku rada prikazuje rezultate istraživanja koje je provedeno na ispitanicima triju dobnih skupina.

Ključne riječi: Križevci, dodirno jezikoslovlje, ekolingvistika, germanizmi, kajkavsko narječje.

1. O posuđenicama, dodirnom jezikoslovlju i ekolingvistici

Oxfordov rječnik engleskoga jezika (2005) posuđenicu određuje kao "riječ iz drugoga jezika upotrebljavanu u svom iskonskom obliku" (prev. K.P), dok *Duden* (2001), rječnik njemačkoga jezika, isti termin određuje kao "riječ preuzetu iz drugoga jezika koja se u jeziku primaocu prilagodila prema izgovoru, načinu pisanja i »eksiji" (prev. K.P), što je, smatram, točnija odredba, no, usprkos tome, nedovoljno znanstvena. Prema preciznijoj terminologiji Velimira Piškoreca (1997:27-35; 2005:17-31), germanizam - osobito nepromijenjenu posuđenicu iz njemačkoga jezika (jezika davaoca) - bismo opisali kao *model*, a ako bi pri samome procesu posuđivanja, primjerice u hrvatskome (jeziku primaocu), došlo do fonološke, semantičke i sintagmatske adaptacije, tu bismo istu posuđenicu tada nazvali i *replikom*. Nadalje, Rudolf Filipović (1986:53) tvrdi u svojoj knjizi *Teorija jezika u kontaktu* da u cjelokupnom sustavu jezika primaoca, osim fonološke, morfološke, semantičke i sintaktičke, također postoje i leksička te stilistička razina. Od svih tih razina Tomislav Talanga (2001:71-92) ističe, kao složeniju i mnogo važniju, upravo semantičku razinu koja, po

njemu, ostavlja dugoročne posljedice na domaćem jezičnom polju, imajući često za ishod promjenu značenja te neizbježnu pučku etimologiju.

Što se tiče hrvatskoga jezika, mnogi su strani jezici s kojima je on kroz povijest imao dodira ostavili svoj trag na svim tim lingvističkim razinama. Ponajviše je to, naime, uspjelo njemačkome. Današnja je, pak, (puristička) jezična politika standarda takva da se sve posuđenice, napose anglizmi, strastveno (makar katkada i bezuspješno) žele izbaciti iz jezika, ne dopuštajući tako ni na koji način da dođe do bilo kakve jezične adaptacije, a kamoli integracije. No, što se tiče dijalekata hrvatskoga jezika, jezična je politika mnogo tolerantnija, prihvaćajući u bogati sustav svih svojih govora standardne riječi, pa i novije posuđenice, ali, naravno, nauštrb starijih, poglavito germanizama i hungarizama, koje, najčešće nedovoljno zabilježene, iz raznoraznih razloga napuštaju taj isti sustav, bez kojih on više nije isti.

Upravo ovdje veliku ulogu počinje igrati ekolingvistika, znanost koja se pojavila relativno nedavno, a koja počiva na interdisciplinarnosti, odnosno u ovom slučaju, na temeljima i međudjelovanju ekologije i lingvistike. Njezina je zadaća, između ostalog, buđenje jezične svijesti,

osvješćivanje etničkog i jezičnog identiteta te osvješćivanje štetnosti zadiranja u ravnotežu u jezičnom ekosustavu u kojem je uloga čovjeka od velike važnosti, budući da je on jedini dio tog ekosustava koji svjesno djeluje i utječe na ravnotežu. Shodno tome, jezično je okruženje (kao predmet proučavanja ekolingvistike) živi organizam ili entitet ovisan o izvanjskim utjecajima, odnosno civilizaciji koja posredno ili neposredno utječe na promjene u jezičnom ekosustavu te tako često dovodi do same ugroženosti jezika.

Kada se govori o ekolingvistici, važno je istaknuti da se obično govori o deskriptivnom i preskriptivnom pristupu ekolingvistici. Deskriptivna se ekolingvistika bavi monitoringom stanja jezičnih okoliša s dijakronijskim pristupom (opisom i usporedbom s ranijim stanjem), dok je preskriptivnoj ekolingvistici, s druge strane, zadaća zaštititi taj jezični okoliš. Iako taj pristup neodoljivo podsjeća na standardizaciju i restrikciju, on se zapravo od njih razlikuje time što ima namjeru sačuvati različitost te na taj način osigurati daljnji razvoj jezičnog okoliša.

No, iako se zadaća ekolingvistike čini više nego jasna, prema Barbari Kryzan-Stanojević, “najveći je problem ekolingvistike to da u borbi za očuvanje svojega “malog” jezika ne zapažamo obližnje jezične entitete koji su od našeg još manji” (2007:305). Kao što se može primijetiti, i kod nas se u posljednje vrijeme, prije svega, zbog politike Europske Unije te raznih globalizacijskih procesa, previše pažnje pridaje pitanju jezičnog standarda, odnosno zamršenom odnosu jezika i nacije, dok se dijalekti i mjesni govori uvelike zanemaruju. Upravo smo iz tog razloga odlučili, kao naš prvi korak, u gradu Križevcima i kalničkom Prigorju ispitati percepciju podrijetla i značenja pojedinih germanizama čiji će rezultati biti predstavljeni u ovome radu. S druge, pak, strane, kao idući korak, u raznim govorima na istom području u tijeku je i popisivanje svih tih germanizama, jer oni tu još uvijek nisu popisani u potpunosti, nakon čega će se pokušati ustanoviti i povijesni dodiri križevačkog stanovništva s izvornim njemačkim govornicima (od uspostave Vojne krajine pa naovamo), koji će, nadajmo se, u doglednoj budućnosti u jezičnom, kulturnom i povijesnom pogledu dodatno obogatiti hrvatsku kajkavštinu.

2. Istraživanje percepcije germanizama i opseg istraživanja

Svjesni čestotnosti njemačkih posuđenica u prije navedenim govorima Koprivničko-križevačke županije, odlučili smo istražiti sposobnost tih govornika da ustanove njihovo podrijetlo te ponude odgovarajuću standardnojezičnu istoznačnicu. Razumljivo, nismo im otkrili kako je naša tema istraživanje germanizama, nego posuđenica uopće. Ispitanicima je u upitniku u sklopu istraživanja koje je provedeno od početka studenoga 2008. do sredine siječnja 2009. pobliže bilo rečeno da na odgovarajući način prepoznaju 25 replika koje se često koriste na području Križevaca, odnosno da utvrde ima li određena replika svoj model u engleskom (anglizam), njemačkom (germanizam), mađarskom (hungarizam), ruskom (rusizam), talijanskom (talijanizam) ili turskom (turcizam) jeziku te da odgovore što ona zapravo označava na hrvatskom standardnom jeziku. Iza svih 25 replika, naravno, krio se germanizam.

Što se tiče ispitivanoga uzorka, od ukupno 70 ispitanika, njih 30 su činili učenici od 12 do 18 godina starosti, 25 ispitanika bili su ljudi različitih zanimanja, različite stručne spreme, odnosno stupnja obrazovanja između 19 i 49 godina, dok su posljednju skupinu od 15 ispitanika također sačinjavali ljudi različitih zanimanja, stručne spreme i stupnja obrazovanja, ali stariji od 50 godina. Kao što se može primijetiti, svi ispitanici su bili razvrstani u tri distinktivne dobne skupine - mlađu, srednju i stariju - s posebnim naglaskom na mlađu i srednju dobnu skupinu, a svakako je uzeto u obzir i to da su u svim dobnim skupinama podjednako zastupljeni ispitanici s mjestom prebivališta u gradu kao i oni u njegovoj okolini. S druge strane, u pogledu zanimanj”, također smo se potrudili da nam ispitanici budu ljudi širokog spektra zanimanja, odnosno, u našem slučaju, službeni i privatni djelatnici, farmeri, umirovljenici, profesori, nastavnici, seljaci, domaćice i drugi. Isto tako, posebnu smo pažnju, razumljivo, pridali mjestu stanovanja pojedinog ispitanika i broju godina provedenih na križevačkom području te je ujedno barem jedan od roditelja toga ispitanika morao prebivati dulje vrijeme na istom području. Podaci nereprezentativnih skupina ispitanika koji,

kao i oba njihova roditelja, nisu rođeni i(li) nisu prebivali u gradu Križevcima ili njegovoj okolini dulje vremensko razdoblje nisu bili uključeni u konačan rezultat istraživanja.

Slijedi popis 25 replika sa svojim modelima (deblje otisnuto), na temelju kojih smo provodili naše istraživanje. Moguće varijacije tih replika, koje su ispitanici sami izdvojili i koje je upravo ovo istraživanje potvrdilo, također su ovdje navedene (tanje otisnuto) kao i njihova primarna značenja (u zagradi).

1. **galge** [**< Galgen, der; -s, -l**]: galde (vješala; kuke kod svinjokolje)
2. **firanga** [**< Vorhang, der; -[e]s, Vorhänge**] feranga (zastor)
3. **mort** [**< Mörtel, der; -s, (Sorten:) -l**] (žbuka)
4. **ganjk** [**< Gang, der; -[e]s, Gänge**]: ganjek, gank (hodnik; predsoblje)
5. **soc** [**< Satz, der; -es, Sätze**] (talog od kave)
6. **drot** [**< Draht, der; -[e]s, Drähte**] (žica; žičana ograda)
7. **lojtra** [**< Leiter, die; -, -n**]: lotra, lotre (ljestve)
8. **grincajg** [**< Grünzeug, das <o. Pl.> (ugs.)**]: grinceg, grincek (povrće za juhu)
9. **šlauf** [**< Schlauch, der; -[e]s, Schläuche**] (crijevo za vodu; unutarnja guma (zračnica))
10. **vekerica** [**< Wecker, der; -s, -l**] (budilica)
11. **šoca** [**< Schatz, der; -es, Schätze**] (ljubavnica)
12. **paradajz** [**< Paradeiser, der; -s, -l**] (österr.) (rajčica)
13. **gmajna** [**< Gemeindegut, das; Gemeindeflur, die**]: gmanje (zajednička livada za ispašu stoke)
14. **prezvušt** [**< Presswurst, die**]: prezbušt, prezmušt (tlačenica)
15. **zglajzati** [**< Gleis, das; -es, -e; entgleisen <sw. V.; ist>**] (skrenuti s puta (također fig.))

16. **grunt** [**< Grund, der; -[e]s, Gründe**] (imanje)
17. **ofirati** [**< hofieren <sw. V.; hat>**]: oferati (udvarati se)
18. **krama** [**< Kram, der; -[e]s**] (stara roba)
19. **lifrati** [**< liefern <sw. V.; hat>**] (dostaviti)
20. **mišaf** [**< Mistschaufel, die**] (österr.): mišcafl(j)in (lopatica za smeće)
21. **fara** [**< Pfarre, die; -, -n**] (župa)
22. **melja** [**< Mehl, das; -[e]s, (Sorten:) -e**] (brašno)
23. **šintar** [**< Schinder, der; -s, -l**]: šinter (živoder)
24. **coprnjica** [**< Zauberin, die; -, -nen**]: coprnica (vještica)
25. **vrbovati** [**< werben <st. V.; hat>**]: vrbovati (nagovoriti, pridobiti za sebe)

3. Rezultati i diskusija rezultata

3.1 Mlađa dobna skupina

U prvoj, mlađoj dobnoj skupini (od 12,5 do 18 godina), od 30 ispitanika 29 su činili srednjoškolci (27 gimnazijalaca Gimnazije Ivana Zakmardija Djankovečkoga Križevci)² od kojih su, pak, većinu tvorili muški ispitanici (21 muški ispitanik). Od 30 ispitanika, prosječne dobi oko 17 godina, ukupno je 29 ispitanika bilo učilo ili je bilo u samom tijeku učenja njemačkoga jezika.

Prema podacima dobivenim iz ovog istraživanja, možemo zaključiti da su sljedeće posuđenice u ovoj skupini ispitanika većinom percipirane kao germanizmi: **šlauf** (25),³ **grunt** (22), **lojtra** (19), **šintar** (19), **mort** (18) i **grincajg** (18). S druge strane, neke replike su od ostalih ispitanika ipak u mnogo manjoj mjeri percipirane kao njemačke posuđenice, npr. **vrbovati** (4), **coprnjica** (5), **melja** (5), **fara** (5) i **gmajna** (5). Kao objašnjenje toga možemo ponuditi uvjerljivu činjenicu da su sve te replike, izuzev možda replike **fara**, kroz vrijeme

¹ Svi modeli preuzeti su iz Duden Deutsches Universalwörterbuch (izd. 2001).

² Zahvaljujemo se ovim putem pojedinim ispitanicima iz razreda 3c, 4b i 4c (klase 2008/09) na njihovu doprinosu ovom istraživanju.

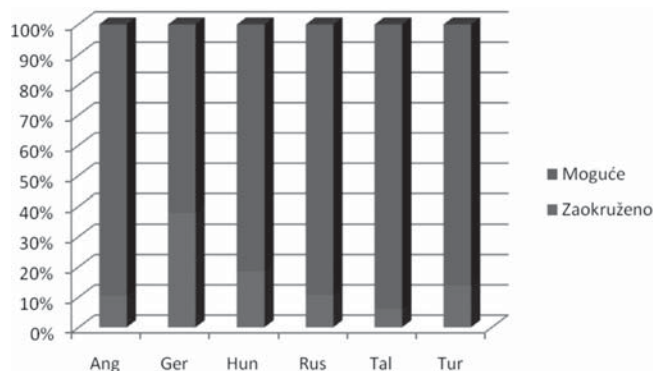
³ Brojke u zagradama predstavljaju broj mladih ispitanika koji su dali isti odgovor u dotičnom istraživanju.

doživjele fonološko i morfološko pojednostavljenje, odnosno adaptaciju u odnosu, naravno, na svoj njemački model te su se naturalizirale u duhu hrvatskoga jezika, što možemo smatrati razlogom zašto se one danas više i ne percipiraju kao germanizmi. Zanimljivo je primijetiti kako Zrinjka Glovacki-Bernardi (1988:150) također ne smatra riječ **melja** njemačkom posuđenicom, poglavito zbog postojećeg slavenskoga glagola "mljeti" koji je izveden iz indoeuropskoga korijena *mel-*.

Nadalje, iako su mlađi ispitanici 38% posuđenica uspjeli prepoznati kao germanizme, nije zanemariv ni postotak posuđenica koje su isti ispitanici prepoznali kao hungarizme i turcizme (vidi Grafikon 1.). Da budemo precizniji, za gotovo 19% replika ustanovljeno je da se radi o hungarizmima, napose za replike **prezvušt** (14) i **galge** (12), dok je, pak, za 14% replika utvrđeno da se zapravo radi o turcizmima, prije svega kod replika **soc** (12) i **gmajna** (10). Naravno, u toliko mladoj dobnoj skupini nije se moglo ni očekivati da će svi ispitanici moći prepoznati zajedničko podrijetlo svih tih posuđenica, što svakako nije bio ni cilj ovoga istraživanja. Naime, pravi je cilj bio ustanoviti mogu li ispitanici prepoznati određenu repliku te navesti njeno značenje, odnosno hrvatski standardnojezični sinonim.

Pokazalo se na kraju da su ispitanici dobrim dijelom uspjeli prepoznati značenja replika **paradajz - rajčica** (27), **lojtra - ljestve** (25) i **firanga - zavjesa** (18), no imali su poteškoća pri prepoznavanju te ponuđivanju prototipičnog značenja kod mnogih drugih posuđenica. Primjerice, za repliku **gmajna** samo su 4 ispitanika bila svjesna da označava neku vrstu polja ili zemlje, ali je unatoč svemu nisu mogli pobliže opisati, dok je velik broj ispitanika uspio prepoznati riječ **prezvušt** kao, primjerice **(suhomesnati proizvod)** (5), **jelo** (4) ili **vrsta salame** (4), ali ne uspjevši opet pritom navesti njenu standardnojezičnu istoznačnicu: tlačenica. Isti je slučaj bio i s posuđenicom **fara** koja ispitanike podsjeća na **svjetla/lampu na autu** (2), odnosno na "farove" te replikom **galge** koju je prepoznao jako mali broj ispitanika, navevši većinom njeno sekundarno značenje, naime, **kuke kod svinjokolje** (3), dok je samo jedan te ujedno i najmlađi od 30 ispitanika (12,5 god!) ponudio njeno primarno značenje: **vješala**. Percepciju

značenja kod ostalih replika - **zglajzati** i **lifrati** - više ćemo spominjati ubuduće dok budemo govorili o promjeni značenja i pučkoj etimologiji.

Grafikon 1. Percepcija germanizama u mladoj dobnoj skupini

Promjena značenja, međutim, također igra veliku ulogu u ovoj dobnoj skupini. Na primjer, kod replike **šoca** imamo razvidan primjer kako pojedina posuđenica može poprimiti suprotno značenje: čak sedmero ispitanika smatra da posuđenica označava **curu** u pozitivnom značenju, dvoje ih drži da označava **djevojku/ženu** u neutralnom smislu, dok samo jedan ispitanik vjeruje da ova posuđenica predstavlja **pogrdan naziv za ženu**. Nadalje, u istraživanju smo također zamijetili kako postoje i suprotni primjeri, odnosno zamjena pozitivnoga negativnim značenjem. Primjerice, u ovoj skupini kod germanizma **lifrati** zabilježili smo značenja **varati/prevariti** (3), ucjenjivati te škrto čuvati novac koja dobrim dijelom objašnjavamo pučkom etimologijom.

Kao prvi primjer može nam poslužiti upravo replika **lifrati** koja, kao što smo već naveli, ispitanike podsjeća na **varati/prevariti** (3), ali i **prati** (2). Negativni dio možemo pokušati objasniti činjenicom da je kod dostave robe katkad dolazilo do neugodnih iskustava koja su s vremenom pogodovala razvoju toga značenja, dok drugi dio lako objašnjavamo zabunom ispitanik, miješanjem te riječi s drugom replikom, naime, replikom **rifljati**, koja također ima svoj njemački model (< **Riefe**, die), a znači prati rublje na staroj istoimenoj napravi: **rifljači**. Kao sljedeći primjer u ovoj dobnoj skupini još ćemo navesti repliku **zglajzati** koju ispitanici opet povezuju s jednom drugom riječi, replikom **zglancati** [**Glanz**, der; -es] (3) pomoću

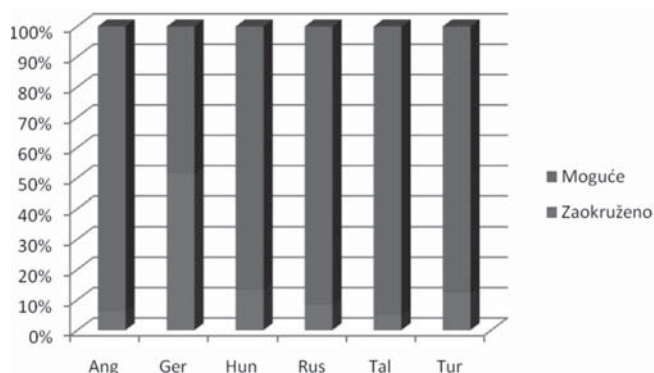
koje, pak, dolaze do sličnih značenja: **očistiti** (5), **polirati** (2), **izbrusiti/istrošiti**, **izlizati**.

3.2 Srednja dobna skupina

Srednju je dobnu skupinu (od 19 do 49 godina) činilo 25 ispitanika, opet s većim brojem muškaraca (14). Od tih 25 ispitanika, prosječne dobi oko 30 godina, ukupno se 21 susreo s nastavom njemačkoga jezika.

U ovoj dobnoj skupini sljedeće posuđenice su percipirane germanizmima: **šlauf** (23), **grincajg** (18) i **grunt** (18) te **vekerica** (19), **mišaf** (18) i **ofirati** (22). Potonje tri prva skupina, naime, nije ni bila percipirala kao germanizme. U skupinu ne tako prototipičnih njemačkih posuđenica ubrajaju se posuđenice **vrbovati** (3), **paradajz** (4), **coprnjica** (5), **gmajna** (6), **galge** (6) i **soc** (8) te **melja** (8) koja se ni u ovoj skupini ne smatra germanizmom. Za razliku od mlađe skupine, u srednjoj dobnoj skupini jedino se **fara** ne pojavljuje kao neprototipična replika.

Isto tako, za razliku od prve skupine, bilježimo veći postotak prepoznatih njemačkih posuđenica, naime 51,7%, dok su hungarizmi (13,4%) te turcizmi (12,6%) u značajnom opadanju (vidi Grafikon 2.).

Grafikon 2. Percepcija germanizama u srednjoj dobnoj skupini

Sljedeća značajna razlika u podacima iz druge skupine su replike za koje su ispitanici smatrali da imaju nenjemačko podrijetlo. Naime, **gmajna** (9) i **coprnjica** (10) percipirane su kao turcizmi, dok se u ovoj skupini pronašao i “rusizam”, odnosno replika **vrbovati** (8).

Nadalje, u ovoj skupini nalazimo i mnogo replika prototipičnog značenja, primjerice replike **lojtra - ljestve** (24), **paradajz - rajčica** (25) te **firanga - zavjesa** (20). Zanimljivo je primijetiti da su one percipirane i u prvoj skupini. Što se, pak, tiče replika neprototipičnog značenja, srednja dobna skupina ne uspijeva ponuditi primarna značenja replika **gmajna**, **zglajzati**, **lifrati**, **krama**, **šintar** i **vrbovati**, od kojih se prve tri replike također mogu naći i u mlađoj dobnoj skupini.

Promjena značenja u odnosu na prvu dobnu skupinu ovdje ne igra veliku ulogu. Štoviše, kod replike **šoca** nailazimo na njeno originalno značenje, naime **ljubavnica** (15), iako se još uvijek mogu naći pozitivne, odnosno neutralne asocijacije: **cura/djevojka** (5) ili **žena koja se druži isključivo s muškarcima**. U vezi posuđenice **lifrati**, ponovno susrećemo slične, pa i mnoge druge negativne asocijacije, iako se počinju javljati i pokoje pozitivne asocijacije.

Što se tiče pučke etimologije, u ovoj skupini nailazimo na mnogo veći broj primjera. Primjerice, kod nekih (muških) ispitanika kod posuđenice **grincajg** javljaju se “nova”, zanimljiva značenja kao **mrkva** (2), **peršin**, ali i **lonac!** Isto tako, za pojedinog ispitanika replika **zglajzati** zapravo označava **slikati**, što se može objasniti krivom asocijacijom na dijalektalnu riječ **glajže** koja znači slike slikane na staklenoj površini. Osim toga, u ovoj se skupini ponovno susrećemo s replikom **lifrati** koja ovdje, uz već prije navedena značenja **varati/prijeći nekoga** (2) te **prati**, označava i **otuđiti/prisvojiti**, **preprodavati** (2) te **švercati**.⁴ U vezi te replike, ovdje se može primijetiti da ona nije nužno promijenila svoje primarno značenje u trgovinskoj domeni. Naime, moguće je da se ovdje radi o posve drugoj replici koja svoj model ima u glagolu **ausliefern** (značenja “izdati”), a ne **liefern** (dostaviti). U svakom slučaju, zanimljivo je navesti da se u ovoj skupini kod posuđenice **vrbovati** javljaju značenja **tlačiti/ponižavati** te **napastovati/maltretirati**, koja su, zapravo, povezana sa značenjem **tući** koje se također javlja u istoj dobnoj skupini, a ukratko se objašnjavaju zabunom

⁴ Treba istaknuti da sva ova negativna značenja nisu navedena ni u poznatijim rječnicima kajkavskoga narječja poput: *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika te Rječnik govora Gole*.

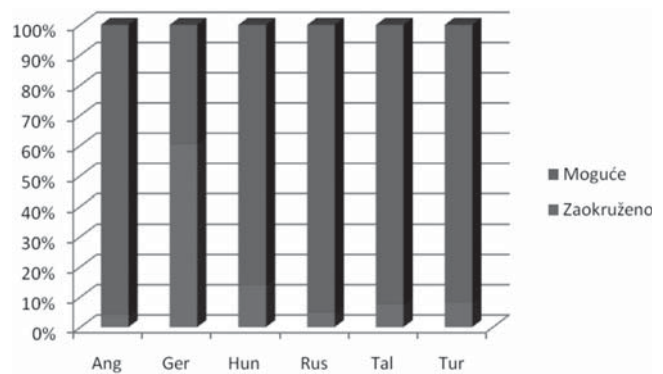
ispitanik”, odnosno miješanjem toga durativnog glagola sa sličnim dijalektalnim glagolom rezultativnog značenja i prefiksa *z-* (naime, “zvrbovati” ili možda čak “zvrbovati”) u značenju “istučiti”. Međutim, treba istaknuti da se ovdje zapravo radi o istom posuđenom glagolu različitog vida koji se promijenio u svome značenju zbog analogije s hrvatskim glagolima “išibati” ili “izbatinati”, a zbog svoje sličnosti s riječju “vrba”.

3.3 Starija dobna skupina

Posljednja, starija dobna skupina (od 50 do 78 god) sastojala se od 15 ispitanika prosječne dobi od otprilike 59 godina. Većinu su ispitanika (10) činile žene i opet je većina (9), ali u manjoj mjeri, u određenom vremenskom razdoblju učila njemački. Kao što se prema broju ispitanika može zaključiti, u našem smo se istraživanju više usredotočili na mlađe dobne skupine, no i ova je skupina, usprkos tome što je manja, ponudila zanimljive rezultate.

Što se tiče posuđenica percipiranih kao prototipičnih njemačkih posuđenica, mogu se izdvojiti **mišaf** (14), **vekerica** (13) i **šlauf** (13), prisutna i u prve dvije skupine, te osobito posuđenica **drot** (13) koja je po prvi puta izraženije prepoznata u istraživanju kao njemačka. Ako, pak, usporedimo i neprototipične njemačke posuđenice s onima iz prvih dviju skupina, dolazimo do zaključka da su sljedeće četiri posuđenice zajedničke u čitavom našem istraživanju: **soc** (4), **coprnjica** (4), **paradajz** (5) i **vrbovati** (5), što dodatno potvrđuje činjenicu da su se one naturalizirale te ih ispitanici više i ne povezuju s njihovim njemačkim modelima. Ipak, za razliku od prve dvije dobne skupine, samo četvero ispitanika percipira posuđenicu **melja** kao hungarizam, odnosno za većinu (9) ispitanika ona predstavlja njemačku posuđenicu.

Zanimljivo je također primijetiti da je u ovoj dobnoj skupini zapravo više od 60% posuđenica percipirano njemačkima, što je značajan porast u odnosu na prve dvije skupine (vidi Grafikon 3.). Sljedeća je dosljednost u istraživanju izraženo nizak postotak percipiranih hungarizama (14,1%), dok je postotak turcizama (8,3%) u ovoj dobnoj skupini znatno niži.

Grafikon 3. Percepcija germanizama u starijoj dobnoj skupini

Isto je tako potrebno istaknuti i još manji broj posuđenica percipiranih kao nenjemačkih. U ovoj dobnoj skupini prisutne su samo dvije: “turcizam” **soc** (7) i “hungarizam” **coprnjica** (6). Nadalje, sljedeća je dosljednost sve veći broj replika s prototipičnim značenjem, napose su to replike **paradajz - rajčica** (15), **firanga - zavjesa** (15), **lojtra - ljestve** (14), **šoca - ljubavnica** (14) te **melja - brašno** (14), od kojih su **paradajz**, **firanga** i **lojtra** prisutne u cjelokupnom istraživanju. No, iako starija dobna skupina pokazuje najbolju percepciju njemačkih posuđenica, kod replika s neprototipičnim značenjem nailazimo na repliku **šintar** koju jako mali broj ispitanika zapravo označava kao **živoder** (2), odnosno, iako su upoznati s njenim značenjem, jako teško navode standardnojezičnu hrvatsku riječ. Naime, isti je slučaj s replikom **vekerica** koja većini ispitanika predstavlja običan **sat** (11), a ne **budilicu** (4).

U vezi promjene značenja treba naglasiti kako nju, a u odnosu na prvu skupinu, u ovoj dobnoj skupini uopće ne susrećemo i jedino bismo mogli izdvojiti repliku **gmajna** kao općeniti primjer promjene značenja. Preciznije, samo jedan ispitanik označava tu repliku kao **pašnjak koji pripada svima**, dok je većina percipira kao neodređenu vrstu **pašnjaka** (7). No, važno je primijetiti da **gmajna** za dvoje starijih ispitanika predstavlja **zapuštenu zemljišnu površinu**, pa čak i **igralište**, što nam jako mnogo govori o izvanlingvističkim faktorima koji utječu na samu percepciju te riječi.

Što se tiče pučke etimologije, ponovno nailazimo na posuđenicu **lifrati** koja ovdje, iako u

velikoj mjeri poprima svoje primarno značenje, za neke ispitanike opet označava **prevariti**, **prati robu**, ali i **ukrasti**. Isto je tako i s posuđenicom **vrbovati** koju nekolicina (3) ispitanika povezuje s glagolom **zvrbovati** odnosno “istući”.

4. Zaključak

Ako usporedimo sve dobivene rezultate, možemo zaključiti da je posljednja, starija dobna skupina najuspješnija prilikom prepoznavanja germanizama te, napose, navođenja njihovih značenja, što je i bio pravi cilj našeg istraživanja. No, sama njihova percepcija nema velike veze s činjenicom što su bili učili njemački. Naprotiv, manji se broj ispitanika susreo s njemačkim u posljednjoj skupini negoli u prvoj i zapravo je na njihovo prepoznavanje najvećim dijelom utjecalo bolje poznavanje sociokulturoloških, povijesnih i političkih prilika koje su i pridonijele tolikom raširenju njemačkih posuđenica. U svakom slučaju, budući da je mlađu dobnu skupinu sačinjavalo najviše ispitanika, koji su se tijekom svog osnovnog i(li) srednjoškolskog obrazovanja susreli s njemačkim jezikom, mislimo da bi se upravo na nastavi njemačkoga jezika trebala (više) buditi svijest te upozoravati na porijeklo i značenje tih posuđenica koje, kao što smo vidjeli, zbog globalizacijskih procesa ili polako nestaju iz upotrebe, to jest našeg jezičnog sustava ili su u međuvremenu poprimile neko sasvim drugo značenje, često povezano s pučkom etimologijom. Zbog toga je, iz ekolingvističke perspektive, od iznimne važnosti zaštititi jezični okoliš, to jest što prije zabilježiti ne samo posuđenice nego i neke cjelokupne mjesne govore.

Literatura i izvori:

FILIPOVIĆ, Rudolf (1986): *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Školska knjiga;

FINKA, Božidar (1984 i kasnije): *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. Zagreb: JAZU: Zavod za jezik IFF;

GLOVACKI-BERNARDI, Zrinjka (1988): “German Elements in Zagreb Family Language”, *Languages in Contact*, Zagreb, str. 148-150;

KRYZAN-STANOJEVIĆ, Barbara (2007): “Ekolingvistika u obrani jezičnog identiteta”, *Jezik i identiteti: zbornik*, Zagreb, str. 299-307;

“Lehnwort” (2001): *Duden Deutsches Universalwörterbuch*, Mannheim: Dudenverlag;

“Loanword” (2005): *Oxford Advanced Learners' Dictionary*, Oxford: Oxford University Press;

PIŠKOREC, Velimir (1997): *Deutsches Lehngut in der kajkavisch-kroatischen Mundart von Đurđevac in Kroatien*, Frankfurt am Main: Peter Lang;

PIŠKOREC, Velimir (2005): *Germanizmi u govorima đurđevačke Podravine*. Zagreb: FF Press [i. e. Filozofski fakultet];

TALANGA, Tomislav (2001): “Volksetymologisch belastete deutsche Entlehnungen im Kroatischen”, *Zagreber germanistische Beiträge: Jahrbuch für Literatur- und Sprachwissenschaft* 10, Zagreb, 71-92;

VEČENAJ, Ivan, LONČARIĆ, Mijo (1997): *Rječnik govora Gole*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Summary

Perception of German Loanwords in the Town of Križevci and Its Immediate Area

Key words: Križevci, language contact, ecollingvistics, German loanwords, Kajkavian dialect.

In this research we decided upon interviewing people's ability of recognising true origin and current meaning(s) of 25 different German loanwords, which are either common to the town of Križevci or its immediate rural area and are dialectally strongly marked. Furthermore, because of our personal impression that these certain loanwords are gradually dying away, in this research we concentrated on comparing the findings of three different age groups (with emphasis, of course, placed on the younger (until 18 years) and middle (19-49) age groups), which gave us eventually a considerable insight into people's perception of loanwords in general, but also into various phenomena such as change of meaning and folk etymology, which have, however, proved unavoidable.